

Колб О.Г., професор кафедри кримінології та кримінально виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ЩОДО ЗМІСТУ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Одним із видів покарань, визначених у ст. 51 Кримінального кодексу (далі - КК) України, є довічне позбавлення волі [1]. Відповідно до вимог ст. 64 КК, довічне позбавлення волі встановлюється за вчинення особливо тяжких злочинів і застосовується лише у випадках, спеціально передбачених цим Кодексом, якщо суд не вважає за можливе застосовувати позбавлення волі на певний строк. При цьому дане покарання не застосовується до осіб, що вчинили злочини у віці до 18 років і до осіб у віці понад 65 років, а також до жінок, що були в стані вагітності під час вчинення злочину або на момент постановлення вироку.

Порядок і умови виконання та відбування покарання у виді довічного позбавлення волі встановлені у главі 22 КВК України [2] та в інших нормативно-правових актах у сфері виконання покарань [3, с. 521-532].

Враховуючи, що зазначене покарання відноситься в Україні на сьогодні до найбільш суворих видів основних покарань, що полягає в позитивній ізоляції засудженого від суспільства [4, с. 160], воно виконується та відбувається у спеціальних кримінально-виконавчих установах закритого типу, зокрема у виправних колоніях максимального рівня безпеки (ст. 18 КВК), а осіб, які у них утримуються в обіході називають «довічниками».

Як показало вивчення юридичної практики, довічне позбавлення волі відноситься до групи відносно нових покарань (арешт, обмеження волі, громадські роботи), що введені у чинний закон України про кримінальну відповідальність з урахуванням вимог міжнародно-правових актів [5] та практики

їх реалізації у сфері виконання покарань [6, с. 714-720], рішення Конституційного Суду України від 25 грудня 1997 року № 9 [7]. Вирішальним при цьому стало взяття Україною при вступі до Ради Європи [8] зобов'язання дотримуватися Конвенції про захист прав і свобод основних свобод людини [5, с. 219-234], зокрема шляхом скасування смертної кари.

На виконання зазначеного міжнародного зобов'язання Верховна Рада України внесла зміни у КК 1960 року, відмінивши у ньому ст. 24 «Виняткова міра покарання» та доповнивши його ст. 24-1 «Довічне позбавлення волі» [9].

Аналогічні зміни були внесені й у Виправно-трудовий кодекс України, який діяв до вступу в дію з 1 січня 2014 року КВК України [10].

Прийняття Україною у 2001 р. КК [1] та у 2003 р. КВК [2] загального підходу не змінило, а саме: в нашій державі на нормативно-правовому рівні закріплено лише одне виняткове та, одночасно, найбільш суворе і безстрокове основне покарання у виді довічного позбавлення волі [11].

У той самий час, досі в Україні на науковому та практичному рівнях точаться жваві дискусії з приводу, зокрема, відміни смертної кари, що й визначило зміст даної статті.

Вищезазначене свідчить про те, що без пекові елементи є характерними для всіх без винятку функцій кримінального покарання, а в цілому без пекова функція є визначальною у змісті покарання.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: прийнятий 5 квіт. 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - №25-26. - Ст. 131.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11 липня 2003 року // Відомості Верховної Ради України - 2004. - №3-4. - Ст. 21.
3. Кримінально-виконавче право України. Загальна та Особлива частини: підручник / О.М. Литвинов, А.Х. Степанюк,

І.С. Яковець та ін.; за заг. ред. д.ю.н., проф. О.М. Литвинова та д.ю.н., проф. А.Х. Степанюка. - К.: ВД «Дакор», 2015. - 632 с.

4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. - К.: Юрінком Інтер, 2015. - 1063 с.

5. Збірник міжнародно-правових актів та угод з питань діяльності пенітенціарних установ і поводження з в'язнями / Упоряд. О.І. Шипальський, В.Г. Неділько, І.О. Артеменко та ін. - К.: Видавництво «АННА-Т», 2008. - 502 с.

6. Криминология / Под ред. Дж. Ф. Шели / Пер. с англ. - СПб.: Питер, 2003. - 864 с.

7. Рішення Конституційного Суду України від 25 грудня 1997 року №9 у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води) // <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97>.

8. Статут Ради Європи // Офіційний вісник України. - 2004. - №26. - Ст. 1733.

9. Кримінальний кодекс Української РСР: прийнятий Законом Української РСР від 28 грудня 1960 року // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1961. - №2. - Ст. 14.

10. Виправно-трудовий кодекс Української РСР: прийнятий Законом Української РСР від 23 грудня 1970 року // Відомості Верховної Ради Української РСР. - 1971.- №1. - Ст. 6.

11. Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудового кодексів: Закон України від 1 березня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2000. - №17. - Ст. 123.